

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 161.2

Г. В. Шумицька

ПРО ХАРКІВСЬКУ «ПОЛІГРАННУ ФІЛОЛОГІЮ БЕЗ КОРДОНІВ» З УЖГОРОДА: ДОБРЕ В'ЄДНО

(Полігранна філологія без кордонів: кол. моногр. / відп. ред. докт. філол. наук Т. Ф. Осіпова, докт. філол. наук Н. В. Піддубна, докт. філол. наук О. В. Халіман. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2022. 630 с.)

Такий формат наукових публікацій, як “колективна монографія”, останніми роками набув особливої популярності, хоч нерідко ним номінують звичайні збірники статей різної тематики й проблематики; буває, навіть з різних галузей знань. Доводилося бачити й таке, що їх укладачі, чи відповідальні редактори, у бібліографічному описі вказують свої прізвища на позиції авторства. Іншими словами, подеколи формалізується й певною мірою нівелюється сам підхід до укладання такого типу видань. Адже під монографією (одноосібною чи колективною) прийнято розуміти наукове дослідження, присвячене одній темі, що належить одному чи кільком авторам і передбачає поглиблене вивчення одного чи кількох (тісно пов’язаних між собою) проблемних питань. Заздалегідь сформована концепція колективної монографії, на наш погляд, є засадничою основою наукової вартості зібраних “під одним дахом” індивідуальних студій. При цьому вона мала б максимально відобразитися в назві видання.

Мабуть, це перше, на що звертаємо увагу, гортаючи сторінки ювілейної монографії під навою «Полігранна філологія без кордонів» (Харків, 2022. 630 с.), присвяченої науковій постаті професора Т. Космеди з нагоди її 65-літнього ювілею. “Діамант, що народжується з алмаза” стає символом і наскрізним концептом цього видання, співвідносячись і з конкретною особою, і з лінгвістикою як наукою. На наш погляд, він вдало сформований, оскільки передбачає п р о ц е с , супроводжуваний і в одній, і в іншій площині цілою

низкою чинників: високим тиском, температурою, способом обробки, видом гранування, зрештою, впливом рук Майстра.

Ці руки, з одного ракурсу, належать фундаторці української наукової школи, яка в просторовому вимірі найчіткіше сягає українських Харкова й Львова та ще польської Познані, а насправді не має кордонів, як не має їх ціла низка комунікативно-прагматичних питань сучасної лінгвокультурології, етнолінгвістики та дискурсології, що осмислюються сучасними мовознавцями в багатьох країнах світу, зокрема й представниками школи Т. Космеди. Думка про те, що належне розуміння засадничих основ її лінгвістичної концепції вимагає ґрунтовного аналізу й осмислення не лише на базі дослідницьких напрацювань ученої, а й залучення до узагальнення наукових розвідок її послідовників, учнів, чітко артикульована в засадничій статті монографії професора А. Загнітка «Від лінгвоаксіології до лінгвотеології: еволюція теоретико-прикладних засад» (Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 20–40), у якій усеохопно схарактеризовані чинники формування наукової школи професора Т. Космеди та її статус у сучасному категорійно-парадигмальному вимірі.

Водночас здогадуємося і про вищого Майстра, який над усіма нами, бо тільки той має спроможність «репрезентувати українську теолінгвістику, схарактеризувавши її досягнення й продемонструвавши своєрідність вербалізації релігійної картини світу в українській лінгвокультурі» (Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 38–39), хто це чітко усвідомлює.

Структурно наукове видання складається з передмови, основної частини та прикінцевої зі списками джерел. Відразу зауважмо, що передмова (Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 5–18) до колективної монографії зроблена дуже ретельно: подана низка фактів з наукової біографії ювілярки в контексті шанувально-критичного дискурсу як самостійного напрямку сучасної лінгвістики, що актуалізує у своїх працях професор Т. Космеда (Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 7); систематизовано за тематичними розділами й відповідно анонсовано всі 57 наукових розвідок, уміщених у монографії. Подібно до того, як 57 граней виготовлення і шліфування передбачає класичне діамантове гранування.

Цілком закономірно, що першим після пошанного йде розділ під назвою «Державна мова і мовна політика», оскільки «репрезентує мову як політичне знаряддя, що здатне впливати на свідомість й оперувати тактиками мовної політики» (Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 9). Актуальністю і точністю вражають висновки вміщених у цьому розділі статей, написаних ще до початку повномасштабної російсько-української війни, зокрема М. Степаненка «Перифрази як мотиватори конотативності антропоніма Володимир Путін» (цит. «...ядро становлять іменники (*страховисько, потвора, монстр, вурдалака, звір, мавпа, Чахлик Невмирущий, Крихітка Цахес, шовініст, сепаратист, українофоб, кадебіст, шпигун, тиран, терорист, деспот, нелюд, диктатор, агресор, узурпатор, кат, ворог, карлик, курдупель, шизофренік, соціопат, маніяк, ворог* та ін.) і прикметники (*кривавий, жорстокий, бездушний, психічнохворий, неадекватний* і под.) з яскраво заманіфестованою негативною конотацією» / Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 124/) та І. Фаріон «Неоколоніальна мовна модель команди В. Зеленського: свідомість та дія» (цит. «Теперішній період – це показовий перехідний відрізок часу з поєднанням кількох моделей розвитку мовного питання: колоніальної моделі — подальше існування в російськомовному просторі, ліберально-гібридної (постколоніальної) моделі – гібридне існування через змішану російсько-українську та іншу двомовність (чи багатомовність), національної (самостійної) моделі – самодостатній українськомовний шлях розвитку з безумовним пануванням української мови в усіх сферах суспільного життя» / Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 127/).

Удало дібраний до цього розділу епіграф, яким слугують слова Т. Космеди з максимально оптимістичним налаштуванням: «Українська мова має сильну нервову систему і добре вироблений імунітет, тому й надалі житиме і розвиватиметься за власними законами» (Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 103).

Оскільки «у мові, як загалом у природі, все живе, все рухається... (І. Бодуен де Куртене)», то назва третього розділу («Динаміка мовних процесів») теж релевантна змісту вміщених у ньому статей, що відображають окремі напрями розвитку сучасної поліпарадигмальної лінгвістики.

Наступні шість розділів охоплюють різнобічні напрями сучасного мовознавства, як-от: лексикологію, пареміологію, лексикографію, лінгвоаксіологію, функціональну й комунікативну лінгвістику, прагмалінгвістику, лінгвоперсонологію, ономастику та ін., що належать до палітри наукових зацікавлень Т. Космеди. Уміщені в них наукові розвідки написані різними мовами (крім української, польською та російською), засвідчують різновекторні наукові зацікавлення їх авторів, відбиваючи навколишню лінгвістичну дійсність через призму різних граней: «(...) Я повертаю діамант і одну за одною розглядаю його грані, і в кожній бачу особливе світло (...)» (Тьєррі Коен). Переконаємося, що слова, які стали епіграфом до цілого видання, точно відображають його змістову наповненість.

Погоджуємося з висновком упорядниць рецензованого видання про те, що «ось так найближчому креативному науковому оточенню професора Тетяни Анатоліївни Космеди вдалося відобразити блиск і гру світла в науковому діаманті ювілярки, утворивши більший і приємний для зору колірний спектр» (Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 18). Засвідчимо також, що доктори філологічних наук Тетяна Осіпова, Наталія Піддубна та Оксана Халіман, які, належачи до наукової школи шановної ювілярки, займалися підготовкою монографії, зробили все можливе й навіть неможливе (зважаючи на обставини, у яких тепер перебувають харківські науковці), аби забезпечити високий науково-методологічний і, що особливо важливо, сердечно-душевний рівень наукового видання.

Насамкінець наведемо фрагмент, з якого починає свої спогади один зі співавторів монографії П. Ліс-Маркевіч у праці «Іван Франко і Тетяна Космеда, або симбіоз, що змінив хід речей»: «Чи існує творчість Івана Франка для умовного Петера Свенсона зі шведського островка Вермде? А для Беатрис Сангінетті з уругвайського Пінтадідо? Якщо судити об'єктивно, – навряд чи. Адже творчість того чи того митця має шанс “заіснувати” в житті певної людини лише тоді, коли стане знайома їй, чи не так?» (Осіпова, Піддубна, & Халіман, 2022: 73).

Тож колективна монографія, офіційними рецензентами якої виступили поважні й авторитетні мовознавці професори К. Голобородько (Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди), Г. Ситар (Донецький національний університет імені Василя Стуса) і М. Скаб (Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича), заслуговує на уважне її опрацювання та належне визнання в науковому світі. Як кажуть на Закарпатті: в'єдно (спільно, колективно) добре вийшло.

ЛІТЕРАТУРА

1. Осіпова, Т. Ф., Піддубна, Н. В., & Халіман, О. В. (Ред.). (2022). *Полігранна філологія без кордонів*. Харків: Вид-во Іванченка І. С.

REFERENCES

1. Osipova, T. F., Piddubna, N. V., & Khaliman, O. V. (Eds.). (2022). *Polihranna filohohiia bez kordoniv [Polygonal philology without borders]*. Kharkiv: Vyd-vo Ivanchenka I. S. [in Ukrainian].

Шумицька Галина Василівна – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», вул. Університетська, 14, м. Ужгород, 88000, Україна.

Tel.: +38-050-337-82-29

E-mail: haluna.shumytska@uzhnu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-7806-2963>

Shumytska Halyna Vasylivna – Doctor of Philological Sciences, Docent, Professor at the Journalism Department, Uzhhorod National University; 14 Universytetska Str., Uzhhorod, 88000, Ukraine.

Надійшла до редакції 19 травня 2022 року

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Шумицька Г. В. Про харківську «Полігранну філологію без кордонів» з Ужгорода: добре В'ЄДНО. Рец. на: Полігранна філологія без кордонів: кол. моногр. / відп. ред. докт. філол. наук Т. Ф. Осіпова, докт. філол. наук Н. В. Піддубна, докт. філол. наук О. В. Халіман. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2022. 630 с. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. Вип. 56. С. 405–409. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2022.56.30>

APA: Шумицька, Г. В. (2022). Про харківську «Полігранну філологію без кордонів» з Ужгорода: добре В'ЄДНО. Рец. на: Полігранна філологія без кордонів: кол. моногр. / відп. ред. докт. філол. наук Т. Ф. Осіпова, докт. філол. наук Н. В. Піддубна, докт. філол. наук О. В. Халіман. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2022. 630 с. *Лінгвістичні дослідження*, 56, 405–409. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2022.56.30>